

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 3, p. 169-182, June 2012

**XVI. YÜZYIL KAYITLARINA GÖRE ALÂİYE(ALANYA)
SANCAĞINDA YER ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**
*AN INVESTIGATION OF PLACE NAMES IN ALANYA (ALÂİYE) SANDJAK
ACCORDING TO RECORDS OF THE SIXTEENTH CENTURY*

Yrd. Doç. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Abstract

Alanya is an important touristic and agricultural city on the Mediterranean Coast of Turkey. The city was also important during Ottoman and pre Ottoman period for agricultural and trade as well. The purpose of this study was to explore the XVIth century of Alâiye Sandjak's place (210 villages, hamlets, communities, lodges, mountain pastures and tribal names) and their characteristics. The data was collected from 1500, 1530, 1555 Ottoman Tax Registers (Tahrir Defterleri). In this study, more than 210 villages, hamlets, communities, a small Islamic monastery, place names, plateau, and mountain were investigated. In addition to this, over 132 pieces of nomadic and tribal names were evaluated according to their name.

The study revealed that majority of these names are in Turkish and some of the names of the places are transformed into Turkish from their original names.

Key Words: Onomastic, Toponomi, Alaiye (Alanya), Manavgat, Place Names

Öz

Alanya bugün Akdeniz'in önemli bir sahil, turizm ve tarım kenti olduğu gibi, Osmanlı ve Osmanlı öncesi dönemde de önemini korumaktaydı. Alanya XVI. yüzyılda bugünkü Alanya, Gündoğmuş, Manavgat, Akseki ve İbradı sınırlarını içerisine almaktaydı. Osmanlı kayıtlarında Alâiye şeklinde geçen bu şehrin birçok yönü gibi yerleşim ve yer adları da önemlidir. Bu çalışmada 1500, 1530,

1555 tarihlerinde tutulan Tapu Tahrir defterlerindeki kayıtlar esas alınarak, Alâiye sancağındaki yer isimleri üzerine bir inceleme yapılmıştır. Bu çalışmada 210'dan fazla köyle birlikte mahalle, mezra, cemaat, zaviye, yayla ve dağ gibi bazı yer isimleri incelendi. Bunun yanında 132 adet yörük ve aşiret ismi de incelenerek isimleri üzerinden bir değerlendirme yapıldı. İncelemiş olduğumuz yörük ve aşiretlerin bir kısmı göçebe bir kısmı ise yerleşik hayata geçmiş durumdadır.

Sancak genelinde kullanılan *Senir*, *Hisar*, *Kara*, *Kızıl* gibi birçok kullanımın Anadolu'nun diğer şehirlerinde de kullanıldığını söyleyebiliriz. Bunlardan Alâiye sancağındaki *Senir* köyü dağ yamacında kurulmuştur. *Senir*'in Türkçede *dağ yamacı* anlamına geldiğinden yola çıkarak ve diğer bölgelerdeki *Senir* isimli köylerin veya *Senir* kelimesi ile üretilen köy isimlerinin dağ yamaçlarında kuruluşuna bakarak kültürel benzerlikler veya yaşam tarzı ile ilgili bazı sonuçlara da ulaşabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Onomastik, Toponomi, Alâiye(Alanya), Manavgat, Yer Adları

Giriş

Onomastik adı verilen yer ve insan adları ilminin, yer adları ile uğraşan kısmına *toponomi* denilmektedir. Toponomi ilmi her millet için önemlidir. Fakat Türk tarihinin kültürü ve coğrafyası bakımından çok daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü Türk milletinin tarihi, mekân açısından çok değişiklik gösterir. Bu mekân Anayurttan-Anadolu'ya, Anadolu'dan Avrupa içlerine, Ortadoğu'dan-Kuzey Afrika'ya kadar çok geniş bir alanı içerisine almaktadır. Türkler, Anayurtlarından bu saymış olduğumuz coğrafyalara gelirken yanlarında çok önemli kültür öğelerinden birisi olan yer adlarını da getirmişlerdir. Bu adlar, yeni yerleşim yerlerine değişik şekillerde yeniden verilmiştir. Bilhassa son yıllarda kentleşmenin hızlanması, coğrafi ve siyasî değişiklikler toponomi ilminin önemini ve yer adlarını biraz daha ön plana çıkarmıştır¹. Yer adları, bir bölgenin coğrafi yapısı ile ilgili olduğu gibi orada yaşayanların yaşam biçimleri ile de yakından ilgilidir. Bunun için yer adlarından yola çıkarak toplumun sosyal yapısı, dinî yapısı, yaşam tarzı gibi birçok alanı hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Bir yere verilen ad, o bölge ile özdeşleşerek kültürün ve toplumsal değerlerin de ölümsüzleşmesini sağlamaktadır². Yer adlarının incelenmesi dil bilgisine, yerleşim tarihine ve ülkenin etnik yapısına ilişkin de önemli ipuçları vermektedir³.

Bu çalışmada Alâiye sancağında kullanılan yer isimleri XVI. yüzyıldaki tapu tahrir kayıtları dikkate alınarak incelenecek. Bu konuda daha önce bir çalışma yapan ve 172 numaralı defterden yararlanan Mehmet Ali Hacıgökmen, çok fazla ayrıntıya girmeden konuyu yüzeysel şekilde ele almıştır⁴. Onun bu çalışmasını da dikkate alarak 1500 yılında tutulduğunu tahmin ettiğimiz 990 numaralı tahrir defteri, 1530 yılında yapılan 166 numaralı icmal tahrir defteri ve 1555 yılında tamamlanmış olması muhtemel olan 172 numaralı tahrir defterindeki veriler dikkate alındı. Üç tahrir defterindeki Alâiye sancağı sınırlarında bir değişiklik olmamakla beraber nahiye sayıları, köy sayıları ve mezra sayıları değişiklik arz etmektedir.

¹ Enver Çakar, "Halep Sancağında Türkçe Yer Adları", *OTAM*, S. 11 (2000), s. 83.

² Selim Hilmi Özkan, "XVI. Yüzyıl Sonlarında Tomarza, Tomarza ve Kayseri Çevresinde Oğuzlar", *History Studies*, 2/3 (2010), s. 274.

³ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 101.

⁴ Mehmet Ali Hacıgökmen, "XVI. Yüzyıl'a Ait Tahrir Defterine Göre Alanya'da Yer Adları Hakkında Bir Araştırma", *Milli Kültür*, S. 393, (1996), s. 29.

Bu arada kısaca da olsa bölgenin Türklerin eline geçişi hakkında bilgi vermek gerekirse, Alâiye ve çevresi her Anadolu şehri gibi Bizans'a bağlıyken 1071'de Türklerin Anadolu'ya girmesi sonrası Selçukluların eline geçen şehirlerden birisidir. 1071 Malazgirt meydan muharebesinin kazanılmasından sonra Anadolu'ya giren Türkmenler, hızla Anadolu'nun batısına doğru ilerlemişlerdir. Batı Anadolu'da "uç" bölgelerine yerleşen Türkmenler, bu bölgelerin Türkleşmesinin yanı sıra Batıya doğru fetihlerde de önemli rol oynamışlardır⁵. Uç bölgeleri göçmen Türklerin gelmiş olduğu geçici bir yer olmanın ötesinde, bizzat yurt edinmek amacı ile geldikleri yerler olmuştur. Daha sonraki dönemlerde artan Moğol istilası ile uç bölgelerinde yığılmalar artmıştır. Kısaca uçlara gelen Türkmenler gelmiş oldukları bölgeleri şenlendirmişlerdir⁶.

Anadolu Türk birliğini tam anlamı ile sağlayan Anadolu Selçuklu Devleti, giderek hâkimiyet alanını genişletti. 1220 tarihinde devletin başına geçen I. Alâeddin Keykubad ülkeyi çok güçlü bir duruma getirdi. Ülkenin bayındırlık işleriyle uğraşarak sürekli gelmekte olan Oğuz boylarını ülkesine düzenli bir şekilde iskân etmeyi başardı. Bu dönemde Alâiye ile birlikte iç bölgeler de I. Alâeddin Keykubad tarafından Anadolu Selçuklu sınırlarına katıldı ve Türklerin yerleşmesine açılmış oldu⁷.

Anadolu'ya gelen Türkler arasında, Orta Asya'da çok eski zamanlardan beri köy hayatına hatta şehir hayatına geçmiş olanlar mevcut idi. Bunlar yeni geldikleri yerlerde aynı hayat şartlarını devam ettiriyorlardı. Göçebeler göçebeliklerine devam ediyor, köylüler derhal köy kurarak ziraat faaliyetlerine başlıyorlardı. Şehirliler ise şehirlere yerleşme yoluna gidiyorlardı. Bilhassa köylere yerleşenlerin Anayurtlarından Anadolu'ya getirmiş oldukları değerlerden en önemlisi olan oralarda kullanmış oldukları bir takım köy ve kasaba adlarını yeni yerleşim yerlerine vermiş olmalarıdır⁸.

Türkler Anadolu'ya yerleşirken birçok özellikleri dikkate alarak isimler vermişlerdir. Anadolunun büyük bir kısmını ele geçiren Türkler, yerleştikleri yeni yurtlarının dağına, taşına, ovasına, yaylasına, suyuna, deresine tepesine kısacası kendilerini ilgilendiren ve ilgisini çeken her şeyine kendi yaşam tarzı ve dünya görüşleri ile ilgili isimler verdiler. Verilen bu isimler belli bir kural dâhilinde verildiği gibi bir anlam da arz ettiği kesindir⁹.

⁵ Uç Beyliği, Sinop ve Kastamonu'dan Antalya'ya kadar uzanan uzun bir sınır hattından Türk hudut vilayetlerinden olan kısımdır. Uçlarda olan şehir ve kasabalar tamamen Türk halkı tarafından doldurulmuştur. Uç beyliği, müessesesini idarî değil, sadece siyasi ve askeri bir fonksiyon olarak kabul etmek lazımdır ki, bu da bilhassa, yeni araziler fethinden ve sınırların Hıristiyan hücumlarına karşı muhafazasından ibarettir⁵. Beylikler devri uç Beyliği olmanın ötesinde, Osman oğullarının siyasi birliği kurmalarına kadar geçen dönem içerisinde, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli rol oynamışlardır. Anadolu beylikleri daha çok uç bölgelerinde hizmet etmişlerdir. Uç bölgeleri devamlı mücadelelere sahne olmasından dolayı fazla gelişme gösterememiştir. Bu konuda, Mustafa Akdağ "genel olarak uç şehirleri zengin şehir topluluklarından mahrum oldukları için önemli tesislere kavuşmamışlardır" der. (M. Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, C. I, Cem Yayınevi, Ankara 1992, s. 82, 85).

⁶ Şenlendirme kavramı, Osmanlılar döneminde ve daha önceki dönemlerde bir yerin iskâna açılarak yeniden yaşanır bir hale getirilmesi için kullanılan tabirdir.

⁷ Mehmet Şeker, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, TDVY, Ankara 1991, s. 30.

⁸ Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ötüken Yayınları, Ankara 1994, s. 54.

⁹ Cecdet Yakupoğlu, "Kastamonu ve Çevresinde Meyve İle İlgili Yer Adları (13-15. Yüzyıllar)" *Turkish Studies*, 3/5 Fall (2008), s. 421; Tuncer Baykara, *Türk Kültür Araştırmaları*, İzmir 1997, s. 70; Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya 2011, s. 4.

Alâiye Sancağının İdarî Durumu

XVI. yüzyıl içerisinde Alâiye sancağının idari yapısı değişiklik arz etmektedir. Sancağın, tahminen 1500 yıllarında tutulan 990 numaralı tapu defterine göre onbir nahiyesi vardır. Bunlar Oba-bazarı, Dim-deresi, Kise, Çöngere, Murt, Mahmudlar, Ginareş, Karacalar, (A)Nağlu¹⁰, Alara ve Karahisar nahiyeleridir. 1530 yılında tutulan 166 numaralı icmal tapu tahrir defterine göre sancakta Alâiye merkez ve Manavgat adı ile iki kaza mevcuttur. Akseki ve Alara Alâiye kazasının nahiyesi konumundadır. Manavgat'ın ise Akçahisar ve Atabeğ isimli iki nahiyesi vardır. Kuyud-ı Kadime arşivinde kayıtlı ve tahminen 1553 ile 1555 yıllarında tutulan 172 numaralı tapu tahrir defterine göre Alâiye sancağı Alâiye, Akseki ve Manavgat olmak üzere üç kazadan müteşekkildir. Bu kazalara bağlı Oba-bazarı, Mahmudlar, (A)Nağlu, Dim-deresi, Kise, Çöngere, Alara, Akçahisar ve Atabey sancağın sınırlarını belirlemektedir¹¹.

Bu çalışmada sancak içerisindeki tüm isimler dikkate alındığı için köy, mezra ve diğer isimlerin sayısal durumları üzerinde durulmayacak. Çünkü bazı isimler birkaç nahiyede kullanıldığı gibi nahiyelerin sınırları da zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Daha çok isimlerin kullanılışı ve anlamlandırılması üzerine biraz daha yoğunlaşılacak. Fakat sayı hakkında da bilgi vermek gerekirse 210'dan fazla yerleşim birimi¹² incelendi. Bu yerleşim birimlerinde iskân eden veya göçebe olarak yaşayan 132 aşiret ve yörükün taifesinin isimleri de incelemeye tabi tutuldu.

Alâiye Sancağındaki Yer Adları

Yer adlarını vermedeki tercihler ülkeden ülkeye farklılıklar gösterse de genel anlamda tüm dünyada ortak kabullerin olduğu bir gerçektir. Birçok toplumda bir yere ad verilir iken yerleşim yerinin durumu, konumu ve o millete ait tarihi şahsiyetler önemli rol oynamıştır¹³. Alâiye sancağındaki yer adları incelendiği zaman da bu durumun olduğu açıkça gözükmemektedir. Alâiye sancağında kullanılan isimlerin çok büyük bir çoğunluğu Türkçe kökenli isimlerdir. Sancaktaki yaklaşık 210'dan fazla köy ismi ile birlikte mahalle, mezra ve diğer bir takım yer isimleri incelendi¹⁴. Bunlardan bir kısmı sancağın nahiyelerinde mükerrer şekilde kullanılmıştır. Bu durum şunu göstermektedir ki tüm yerleşim yerleri bir sınıflama içerisinde yer alabilmektedir. Saçak genelinde sınıflamaya tabi tutulmayan yerleşim yerinin sayısı %5'ten daha azdır.

¹⁰ Bazı kayıtlarda Anağlu bazı kayıtlarda Nağlu şeklinde geçmektedir (BOA, TT 990-TKA, TT 172).

¹¹ Selim Hilmi Özkan, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *TÜBAR*, XXIX, Bahar (2011), s. 277.

¹² Kaza, köy, mezra, yayla vb.

¹³ Aksan, *a.g.e.*, 107; Tuncer Gülensoy, "Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış" *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara 1998, 41; Suat Öz, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Anadolu'da Yer Adları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kırıkkale 2007).

¹⁴ Köy, mahalle, mezra, cemaat veya diğer yer isimleri buradaki vermiş olduğumuz sayının üstündedir. Üç ayrı defteri incelediğimiz için her defterde de sayılar farklılık arz etmektedir. Bunun için köy, mahalle, cemaat veya daha alt birim yerleşim birimlerinden üç defterdeki ortak noktası olanlar ile bir kategoriye girenleri daha çok tercih ettik. Mesela Manavgat kazasında aynı dönemde yerleşim yeri sayısı 100 ile 166 arasında değişmektedir. Sadece köy sayısı ise 100'dür (1555 sayımına göre). (Behset Karaca, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010, s. 86-97). Kise ve Nağlu nahiyesinde ise köy sayısı 35 ile 44 arasındadır.

Tablo 1: Alâiye Sancağındaki Yer İsimlerinin Dağılımı¹⁵

No	Yer Adı Kategorileri	Aded
1.	Renkler ile ilgili olanlar	38
2.	Coğrafi mekân ve fiziki çevre ile ilgili olanlar	34
3.	Tarımsal ürünler ve bitki örtüsü ile ilgili olanlar	16
4.	Dini motif ve kişiler ile ilgili olanlar	23
5.	Şahıs adları ile ilgili olanlar	43
6.	Hayvan adları ile ilgili yer isimleri	10
7.	Zıtlık ile ilgili yer isimleri	4
8.	Boy ve Oymak adları ile ilgili olanlar	4 ¹⁶
9.	Meslek adları ile ilgili olanlar	4
10.	Milliyet ismi ile ilgili yer isimleri	2
11.	Tarihi mekânlar veya kalıntılar ile ilgili isimlendirme	3
12.	Diğer	15
TOPLAM		196

Renkler İle İlgili Yer İsimleri

Renk adları, temelde soyut olan renklere gönderme yapan ve cümle içinde sıfat olarak kullanılan sözcüklerdir¹⁷. Renkler, her toplum gibi Türkler için de çevreyi belirleyici en önemli öğelerden birisidir. Renk adlarıyla yapılmış birçok hayvan, dağ, ova, bayır, bitki, eşya ve insan adı bulunmaktadır. Alâiye sancağında en çok kullanılan isimlerden birisi de renkler ile ilgili olanlardır. Yaklaşık 40'a yakın yer ismi renk ile ilgilidir. Bu rakama mükerrer kullanımları da ilave ettiğimiz zaman daha da fazla bir sayıya ulaşabiliriz. Bu sayı kullanılan isimlerin yaklaşık 1/6'na tekabül etmektedir. Sancakta kullanılan renk isimleri müstakil şekilde kullanıldığı gibi diğer isimler ile de birleşerek kullanıldığı da olmuştur. *Ak, Ala, Kara, Kızıl ve Sarı* isimleri en çok kullanılan isimler arasındadır. Bu renkler diğer isimler ile birleşerek yer isimlerini oluşturmuşlardır¹⁸. Alâiye sancağında renk adları ile ilgili isimlendirmenin fazla oluşu gibi Anadolu'da da bu durum yaygındır. Sonradan değiştirilenleri dikkate almazsak¹⁹, Anadolu genelinde *kara* ile adlandırılan köy sayısı 1022, *ak* ile adlandırılan köy sayısı 400, *sarı* 230, *kızıl* 210, *akça* 165, *boz* 108, *yeşil* ile adlandırılan köy adı sayısı 85 adettir²⁰.

¹⁵ İki veya daha fazla kullanılan isimler tek olarak değerlendirmeye alınmıştır.

¹⁶ Türkmen ve Yörüken taifesi bu rakam içerisine dâhil değildir. Onlar ayrıca ilgili bölümün altında verilmiştir.

¹⁷ Nesrin Bayraktar, "Orhun Yazıtlarında Geçen Renk Adlarının Anlam Alanları Üzerine", *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu(2010)* s. 121.

¹⁸ Zeki Kaymaz, "Türkiye Türkçesi ve Ağzlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematiği", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (2000) 1997, s. 251vd.

¹⁹ Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, (2000), s. 23-34.

²⁰ Aksan, *a.g.e.*, 114; Özcan Başkan, "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", *TDAY-Belleten*, S. 319 (1970), s. 240-241.

Bölgede yaygın olarak kullanılan “ak”, “kara”, “kızıl”, “sarı” gibi isimler, gerçek anlamları ile kullanıldıkları gibi yön anlamı ile de kullanılmaktadırlar. Bunlardan “kara” ismi Orhun Abidelerinden beri kullanılmaktadır²¹. Türkçede boy veya devlet isminden önce de “kara” sıfatının ve isminin kullanılması yaygın bir dil olayıdır. Mesela *Kara Kutay*, *Kara Türgeş*, *Kara Kırgız*, *Kara Nogay*, *Kara Tatar*, *Kara Koyunlu*, *Kara Evli*, *Karahanlı* vb²².

Kara kelimesi renk anlamının yanı sıra güçlü kudretli anlamına geldiği gibi “kuzey” yönü anlamına da gelmektedir. “Ak” batı yönünü, “gök” doğu yönünü, “kızıl” güney yönünü, “sarı” da ortayı göstermektedir²³. Alâiye sancağında “kara” ismi ile oluşturulan *Karabul*, *Karadere*, *Karadereyakası*, *Karaevce*, *Karain*, *Karaisa*, *Karakaya*, *Karaköy*, *Karalar*, *Karaöz*, *Karasenir*, *Karaseydi*, *Karataş* gibi yer isimlerinden, yön anlamında kullanılanlarının hemen hemen hepsinin Alara çayının kuzeyinde kurulduklarını, Güney anlamına gelen *kızıl* kelimesi ile başlayan *Kızılağaç*, *Kızılca*, *Kızılcağışla*, *Kızılcaköy*, *Kızılcaşehir*, *Kızıldepe*, *Kızılkilise*, *Kızıлтаğ* gibi yerlerin ise Alara çayının veya yön belirleyen diğer emarelerin Güney kesiminde kurulduklarını görmekteyiz. Yine bu kurulan köylere baktığımız zaman “kara” ile başlayanlar Akdeniz’e göre kuzeyde, “kızıl” ile başlayanlar ise güney kesime daha yakın yerlerde kurulmuşlardır.

Bugün Gündoğmuş ilçesi sınırlarında bulunan *kara* ile başlayan *Karabul* (Karaboli) köyünün ismi Yunanca “polis” isminin önüne *kara* kelimesinin ilave edilmesi ile oluşmuştur²⁴. Köy sınırlarında Romalılar döneminden kalma Taşahır mevki antik yerleşim yeri, bu kullanım alanını güçlendirmektedir. Antik kentin Side ile yakın bağlantıları olduğu da tespit edilmiştir²⁵.

Aksaz, *Aksar*, *Akşahap* gibi yerleşim yerleri ise sancağın batı kesiminde kurulan yerleşim yerleridir. Bu köylerden *Akşahap* aynı zamanda bağlı bulunduğu Akseki kazasının da “batı” kesimindedir. *Şahap* ismi ile diğer yerleşim yerlerinin de olması bu kullanımı güçlendirmektedir. *Akşahap* ve *Susuzşahap* köyleri belli bir sıfat ile kullanılmasına rağmen, hiçbir özelliği ifade etmeyen köy ise tahrir defterlerinde “Diğer Şahap” ifadesi ile geçmektedir (Bkz. Harita 1). Bu yön ifade eden renksel kullanımların yanı sıra “ala”, “alaca”, “boz” gibi kullanımlarında sancakta çok fazla tercih edilmiştir. Alaca kelimesi “insanın içindeki gizli şey, münafıklık” anlamına gelse de kelimenin yer adı olması açısından “hile, düzen” anlamına gelen “al” dan değil de renk ifade eden ala kelimesinden türetilmiştir²⁶.

Renkler ile ilgili yer isimleri: *Akseki*, *Akarslan*, *Akbaşlar*, *Aklar*, *Aksar*, *Aksaz*, *Akşahap*, *Alacabağçe*, *Alacık(Alavada)*, *Alacameşhed*, *Alakilise*, *Bozdepe*, *Gök*, *Karaboli*, *Karacalar*, *Karadere*, *Karadere yakası*, *Karaevce*, *Karain*, *Karaisa*, *Karakaya*, *Karaköy*, *Karalar*, *Karaöz*, *Karasenir*, *Karaseydi*, *Karataş*, *Kızılağaç*, *Kızılca*, *Kızılcağışla*, *Kızılcaköy*, *Kızılcaşehir*, *Kızıldepe*, *Kızılkilise*, *Kızıлтаğ*, *Sarıcı*, *Sarıpınar*, *Sarucalar*, *Saruhızırlar*²⁷.

²¹ Nesrin Bayraktar, “Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Anlam ve Kavram Boyutu Üzerine”, *TÖMER Dil Dergisi*, S. 126 (2004), s. 56.

²² Ebülfez Amanoğlu, “Orhun Yazıtlarındaki Bulak Boy İsmi ve Türk Tarihinde Yansımaları”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu (2010)*, s. 52.

²³ Çakar, a.g.m., 87.

²⁴ Buna benzer yer isimlerinin kullanılması Anadolu’da çok yaygındır. Yunancada üç şehir anlamına gelen Threepolis bugün Giresun’un bir ilçesi olan Tirebolu’ya isim olmuştur. Karadeniz’de bulunan Safranbolu, İnebolu, Bolu, Marmara bölgesinde bulunan Gelibolu gibi örnekler bu kullanım içerisine dâhil yer adlarıdır (Aksan, a.g.e., 102).

²⁵ Antalya Kültür Envanteri, (Akseki-İbradı-Gündoğmuş-Gazipaşa), T.C. Antalya Valiliği, Antalya, Antalya 2005, s. 109.

²⁶ Öz, a.g.t., s. 27.

²⁷ BOA, *TT 166*, s. 613-628; BOA, *TT 990*, s. 1-59; TKA, *TT 172*, s. 1-48.

Coğrafi Mekân, Terim ve Fiziki Çevre İle İlgili Yer İsimleri

Köy ve mezralar başta olmak üzere yer isimlerinin konulmasında çevrenin önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi Alâiye sancağında da çevre ve coğrafi mekânlar ile ilgi çok sayıda yer ismi mevcuttur. Türkler, yeni geldikleri bu coğrafyayı kendilerine göre anlamlandırarak isimlendirmişlerdir²⁸. Bu isimlendirmeye tasvirî isimlendirme diyecek olursak Alâiye sancağında da birçok tasvirî isimlendirme mevcuttur. *Bayır, Beladankaya, Bük, Büklüce, Çukurviran, Depeyakası, Dereköy, Dereyakası, Girenisbüki, Hisarcık, Kayadibi, Kızılkaya, Kızılağ, Küçükdepe, Sivrikaya, Senir, Viranyakası, Yarbaşı* isimleri tasvirî isimlendirme içerisindedir. Doğayı yakından gözlemleyen Alâiye sancağındaki insanlar doğanın renklerini de isimlendirmede kullanmışlardır. *Bozdepe, Kızılkaya, Kızılağ, Sarıpınar* gibi isimler de bu şekilde verilen isimler arasındadır.

Coğrafi mekân ile iç içe yaşayan Anadolu insanı, fiziki coğrafyada doğal olarak görmüş olduğu şeyleri isimlendirmede çok sık tercih etmiştir. *Bağçecik, Bağderesi, Düzağaç, Hasbağçe, Karağaç, Karacağaç, Katrancıyavşi* gibi isimlendirmelerde bu tür isimlendirmeler arasındadır.

Alâiye sancağında 34 adet coğrafi mekân, terim ve çevre ile ilgili yer ismi kullanılmıştır. Bunları yerin coğrafi konumu, iklimi, taş ve madenleri, yön ve mevki ile ilgili olanlar şeklinde sınıflandırılabilir²⁹. Bu isimler şunlardır:

*Alara, Bağçecik, Bağderesi, Bayır, Beladankaya, Bozdepe, Bük, Büklüce, Çukurviran, Depeyakası, Dereköy, Dereyakası, Düzağaç, Güney, Güredere, Girenisbüki, Hasbağçe, Karağaç, Karacağaç, Katrancıyavşi, Kayadibi, Kızılkaya, Kızılağ, Küçükdepe, Sarıpınar, Sekülderresi, Senir, Sivrikaya, Şamludepe, Taşçıyan, Vasılderresi, Viranyakası, Yakaçadır, Yarbaşı*³⁰.

Tarımsal Ürünler ve Bitki Örtüsü İle İlgili Yer İsimleri

Alâiye sancağı bitki çeşitliliği açısından oldukça zengin bir konumda yer almaktadır. Sancak genelinde 16 adet bu sınıfta yer alan yer ismi mevcuttur. Bu da %7,5'luk bir kısma tekabül etmektedir. Bu yer isimlerinden *Çeltükci, Panbukluk, Sünbüle* dışındaki 13 isim ağaç ile alakalıdır. Buradan yetişen ürünler ile birlikte tabii bitki örtüsü hakkında da bilgi sahibi olabilmekteyiz. Tarımsal ürünler ile ilgili isimlendirmede hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça isimlendirmeler dikkat çekmektedir. Arapçadan Farsçaya, Farsçadan da Türkçeye geçen "ceviz" sözcüğünün kullanıldığı isimlendirmeler olduğu gibi, Türkçe ceviz anlamına gelen "koz" kelimesi ile de isimlendirmeler mevcuttur. *Karacevizli* ve *Kozağacı* isimleri buna örnek verilebilir.

²⁸ Bahaddin Yediyıldız, "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, 11-13 Eylül 1984*, (1984), s. 27.

²⁹ Ahmet Gündüz, "1526 Tarihli Tahrir Defterine Göre Antakya ve Çevresindeki Türkçe Yer Adları Hakkında Bir Değerlendirme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 9 (2008), s. 144.

³⁰ BOA, *TT 166*, s. 613-628; BOA, *TT 990*, s. 1-59; TKA, *TT 172*, s. 1-48.

XVI. Yüzyılda bu isimler olmakla birlikte daha sonraki dönemlerde de bitki örtüsüne dayalı isimlendirmelerin devam ettiğini görmekteyiz. Mesela Nağlu nahiyesi sınırlarında bulunan *Narağacı*, *Karabuynuzlu*³¹ ve *Burçaklar*³² köyü bunlardandır³³.

Tarımsal ürünler il birlikte bitki örtüsüne dayalı yer isimleri şunlardır: *Asmaca*, *Ayvağacı*, *Bademağacı*, *Bağcecik*, *Bağderesi*, *Çeltükçü*, *Elmağacı*, *İncirağacı*, *İncirkırı*, *Karağaç*, *Karacevizlü*, *Kozağacı*, *Nardepe*, *Panbukluk*, *Söğüdseğer*, *Sünbüle*, *Üzümler*, *Zeytuncük*³⁴.

Dinî Motif ve Kişiler İle İlgili Yer İsimleri

Toplumların ve fertlerin yaşam tarzı, kültürü ve dünya görüşü üzerinde büyük etkisi olan din, yerleşim yerlerine ad verilmesi üzerinde de etkili olmuştur. Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Alâiye sancağında da dinî motifler, dinsel adlar, dinî şahsiyetler bir köye veya yerleşim yerine ad olarak verilmiştir. Alâiye sancağında mescid, cami, kilise, meşhed, zaviye gibi dini müessese; hacı, şeyh, molla, fakih, aziz, sofu gibi şahıslarla ilgili birçok isim vardır. Bunların sayısı 23'tür. Bu sayı sancak genelindeki isimlendirmeler içerisinde ortalama %10'luk bir orana tekabül etmektedir.

Dinî motif ve kişiler ile ilgili yer isimleri: *Abdal Ali*, *Abdallar*, *Alifakih*, *Azizler*, *Ede*, *Enbiyalar*, *Hacehaliller*, *Hızırilyaslık*, *Hocalar*, *İnsanfakih*, *İsahocalar*, *İshakfakihler*, *Hamzafakihler*, *Mikail*, *Musafakihler*, *Nebiler*, *Seyidseki*, *Sofular*, *Şeyhköy*, *Şeyhler*, *Kızılkilise*, *Alakilise*, *Alacameşhed*³⁵.

Şahıs Adları ile İlgili Yer İsimleri

Alâiye, insan veya şahıs adları ile isimlendirme açısından çok zengin bir sancak konumundadır. Çünkü XVI. yüzyılın başlarında Antakya sancağındaki isimlendirmelere baktığımız zaman 726 yer isminden 153'ü Türkçe isimlerdir. Bunlardan sadece 3 tanesi şahıs ismi ile anılan yerlerdir³⁶. Aynı dönemde Alâiye sancağında 47 yer ismi şahıs ismi ile anılmaktadır. Bu da yaklaşık 1/5'lik bir orana tekabül etmektedir. Anadolu geneline bakacak olursak, Hacı ile ilgili köy ismi 318, Ali 200, Hasan 84, Osman 74, Ahmed 65, Ömer ismi 41 yer adında geçmektedir³⁷.

Şahıs ismi ile ilgili yer isimleri: *Ahmedler*, *Akarıslan*, *Alişalar*, *Atabeğ*, *Bayramlıviran*, *Çobanaliler*, *Çullahishaklar*, *Davudlar*, *Divane Ahmedler*, *Emirilyaslık*, *Hacıahmed*, *Hacıhamza*, *Hacıköy*, *Hacıoğlu*, *Hacıyakuplar*, *Halillü*, *Hamit*, *Hürremşeh*, *İdrisler*, *İshak*, *İsalar*, *Karacaisa*, *Karafazıllar*, *Karahaliller*, *Manzalar*, *Muradlar*, *Musalar*, *Naib İbrahim*, *Nasuhlar*, *Ömeranlar*, *Sadıklar*, *Sarımahmudlar*, *Saruhaliller*, *Sevinçhacı*, *Şemseddinler*, *Şerafüddin*, *Urumtaş*, *Yahyalar*, *Yakuboğlu*, *Yakuplar*, *Yakupşeyhli*, *Yusuflar*, *Zekeriyalar*³⁸.

³¹ Karabuynuzlu köyü, göçebe iken XXI. yüzyıl sonlarına doğru yerleşik hayata geçen yürüklerdendir (BOA, MAD.d., 22011).

³² Narağacı ve Burçaklar köyü, tahrir defterlerinde bu isimler ile geçmeyen köylerdendir. Bu her iki köy, yerleşim yerlerine yakın olan mezraların sonradan köy olarak adlandırılması ile oluşan köylerdendir (Bkz. Özkan, a.g.e., s. 40vd.).

³³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Maliyeden Müdevver Defterler Katoloğu (MAD.d.) 22011, s. 1-14.

³⁴ BOA, TT 166, s. 613-628; BOA, TT 990, s. 1-59; TKA, TT 172, s. 1-48.

³⁵ BOA, TT 166, s. 613-628; BOA, TT 990, s. 1-59; TKA, TT 172, s. 1-48.

³⁶ Gündüz, a.g.m., 141, 148.

³⁷ Aksan, a.g.m., 114.

³⁸ BOA, TT 166, s. 613-628; BOA, TT 990, s. 1-59; TKA, TT 172, s. 1-48.

Hayvanlar İle İlgili Yer İsimleri

Diğer sancaklarda olduğu gibi hayvan adlarının da Alâiye sancağında yer ismi olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu kullanımlarda Türklerin kutsal saydıkları hayvanlar da bunlar arasındadır. Mesela Geyik Dağı, Kurtlar, Kurtderesi bu isimlerdendir. Bölgede taşıma amaçlı kullanılan hayvanlardan “deve” ismi de kullanılan yer isimlerindedir. Hayvan isimleri arasında kuş isimlerinin fazlalığı dikkat çekmektedir. Bunlar, *Güğercin*, *Kartal* ve *Doğan*’dır. Hayvan adlarından kaynaklanan isimlendirmenin oranı %5 civarındadır.

Hayvanlardan kaynaklanan isimler: *Balıklağu*, *Boğacıklar*, *Boğataş*, *Çakalkuzu*, *Devecikler*, *Deveciler*, *Güğercinlik*, *Kartallık*, *Kurdlar*, *Kurtderesi*, *Sığırlık*, *Toğancı*’dır³⁹.

Zıtlık İle İlgili Yer İsimleri

Anadolu’nun birçok yerinde zıtlık ifadeleri ile isimlerin yerleşim yeri ismi olarak kullanıldığını görmekteyiz. Alâiye sancağında da, diğer yerleşim yerlerinde olduğu gibi isimlerin zıtlık ifade eden kullanımlarından da yararlanılmıştır. Bunlar arasında renk anlamında zıtlık ifade eden “ak”, “kara”; yönsele zıtlık ifade eden “kara”, “kızıl” kullanımı en çok kullanılanlarındadır. En dikkat çeken zıtlık kullanımı ise “*Kiçihuma*”-“*Uluhoma*” ile “*Kiçikurgurum*” - “*Ulukurgurum*” kullanımlarıdır. Kiçi kelimesi küçük anlamında, ulu kelimesi de büyük anlamındadır. Benzer bir kullanım da bugün Isparta’nın ilçesi olan *Keçi(Kiçi)borlu* ilçesi ile *Uluborlu* ilçelerinin isimleridir.

Boy, Oymak ve Aşiret Adları ile İlgili Yer İsimleri

Boy, oymak veya kabile adlarının tabiata veya yerleşim yerlerine isim yapılması Türklerde çok eskiden beri yaygın olan bir gelenektir⁴⁰. Fakat Oğuz boyuna mensup isimlerin Alâiye sancağında çok az kullanıldığı görülmektedir. Sadece boy ismi ile Salur ve Avşarlar kullanılmıştır. Bunun dışında bugünkü Gündoğmuş ilçesi sınırlarında bulunan (U)Oğuz yaylası ve bir mevki ismi olarak kullanılan (U)Oğuzbükü ismi de bu sınıflandırma arasına girebilir⁴¹. Alâiye sancağı Yörük ve Aşiretler açısından çok zengin bir bölgedir. 132 yerleşim yerinde bunların yaşadığını söyleyebiliriz. Fakat bunları diğer kategoriler içerisinde değerlendirdiğimiz için bu Aşiret ve Yörük yerleşim yerlerinin sadece isimlerini vermemiz yeterlidir.

Alâiye livasında bulunan Türkmen-Yörük Aşiretlerin listesi⁴²: *Avşar*, *Yahyalar*, *Davudlar*, *Çerçi*, *Bucakavşar*, *Hacı Yakuplar*, *Karagöz*, *Karakaya*, *Çengerli*, *Göçeri*, *Şamlu*, *Saru Musalı*, *Avsallar*, *Tatarlar*, *Çakal*, *Karaisa*, *Karadere*, *Akşahab*, *Zengüle*, *Kapu*, *Esedli*, *Çepeli*, *Göbeller*, *Çömlekçi*, *Çömlekçi (namı diğer Harbendeli)*, *Tartar*, *Karalar*, *Şemseddinli*, *Delüler*, *Küçükklü (nam-ı diğer Çanaklu)*, *Karataş*, *Asiyanlu*, *Kebe*, *Torbali*, *Kızılcaköy*, *Piri*, *Zekeriyya*, *Kıllu*, *Kızılkilise*, *Kabaklu*, *Yuları*, *Betrelü*, *Kestel*, *Sadıklar*, *Ortaköy(Malan)*, *Uzunlar*, *Balcılı*, *Bayır*, *Orhan*, *Sığırlı*, *Şarabsa Göçebes*, *Karain*, *Karaköy*, *Kızılca*, *İkizce*, *Aydolin*, *Azizler*, *Üzümlü*, *Bıçakçı*, *Arab*, *Penbeli Karalısı*, *Senir*, *N(L)amras*, *Güney*, *Karacalar*, *Bayramlı*, *Ahmedler*, *Derziler*, *Taşçılı*, *Çilingirli*, *Hamzalar*, *Keller*, *Kemer*, *Yeniceli*, *Sevinç Hacı*, *İdrisli*, *Mihmatlar*, *Çiller*, *Kızıldepe*, *Oruçhanlı*, *Yusuflar*, *Oğuzlu*, *Sofular*, *Sarular*, *Kuyumculu*, *Karaağaç*, *Kırıklar*, *Katranlı*, *Ömerler*, *Bereketli*, *Çavuşlar*,

³⁹ BOA, *TT 166*, s. 613-628; BOA, *TT 990*, s. 1-59; TKA, *TT 172*, s. 1-48.

⁴⁰ Çakar, *a.g.m.*, 90.

⁴¹ U(O)ğuz yaylası ile (U)Oğuz bükü tahrir defterlerinde geçmemekle birlikte halk dilinde çok eskilerden beri yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

⁴² Bu Türkmen-Yörük taifesinin bir kısmı yerleşik halde bir kısmı da göçebe halde yaşamaktadır.

*Hamzafakihli, Demircüler, Akbaşlar, Dereköy, Muradlı, Kaplancı, Yakublar, Kartallı, Salur, Musafakihli, Yeniceköy, Aşıklar, Abtallar, Mihmatlı, Emirler, Ören, Satılmış, Hocalar, Hisarbeyli, Kurdlar, Kulaklar, Saru Mahmudlu, Gencek, Sivrikaya, Mikail, Seki, Hacı Alili, Keçilü, Enbiyalar, Eğlence, Toğancı, Hurmalı, Hurşidler, Çakallar, Karahaliller, Şeyhler, Armağanlar, Büklüce, Nasırlı, Çardak, Kargı, Kargıcak*⁴³.

Meslek Adları ile İlgili Yer İsimleri

Alâiye sancağında meslek adları ile ilgili çok fazla yer ismi bulunmamaktadır. Osmanlı Türkçesinde meslek sınıflarını bildiren *keresteciyan, baltacıyan, bıçkıcıyan, küreciyan, tahtacıyan, çubukcuyan* gibi genel kullanımların Alâiye sancağında da olduğunu söyleyebiliriz. Bunların dışında *Değirmenözi* ve *Kadiyakası* gibi meslek adı olarak kullanılan isimler de vardır.

Meslek adları ile ilgili yer isimleri: *Değirmenözü, Kadiyakası, Baltacıyan, Bıçkıcıyan, Çubukcuyan*⁴⁴.

Milliyet İsmi ile İlgili İsimler

Millet ve milliyete dayalı isimlendirmeleri de Alâiye sancağında görmek mümkündür. Bunlar “*Arab*” ve “*Arabağlı*” köyleridir.

Tarihi Mekânlar veya Kalıntılar ile İlgili İsimlendirmeler

Alâiye sancağında tarihi alanlar, kaleler veya mekânlar ile ilgili isimlendirmelerin de olduğunu söyleyebiliriz. Mesela Karahisar, Akçahisar, Hisarcık gibi isimler bu tür isimlendirmelerdendir. Bu konu da bir çalışma yapan Özcan Başkan, Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme isimli çalışmasında, Hisar isimli köylerin daha çok Batı bölgelerinde gözüktüğünü söylemektedir⁴⁵.

Diğer İsimlendirmeler

Yukarıda sıraladığımız herhangi bir kategoriye girmeyen fakat oldukça anlamlı olan isimleri de diğer kategori arasında zikretmeyi uygun bulduk. Mesela bunlardan Malan, incelemeye değer bir isimdir. Nağlu nâhiyesinin sınırları içerisinde bulunan Ortaköy, Kayabükü, Semed, Köprülü, Bedan, Karaköy, Çaltı, Çamlıalan köylerinin bulunduğu alana “*Malan Goyağı*” denir. Malan Goyağı köylerinden Ortaköy’ün iki tane yaylası eski Türkçe yer isimlerindedir. Bu yaylalar Uğuz(Oğuz) yaylası ve Barçın yaylasıdır. Bu isimlerden Oğuz kelimesini açıklamaya gerek yoktur. Fakat Barçın kelimesi üzerinde biraz duralım. Barçın’ın, Türkistan’da, Oğuz Türklerinin arasında yaşamış “*Barçın Hatun*” adı ile ünlü bir hatununun adı olduğu söylenmektedir. Uygur Türkçesinde bir kumaş türüne ve kadifeye de “*Barçın*” denilmektedir⁴⁶. Kaşgarlı Mahmud da, *Dîvânü Lûgati’t-Türk* adlı eserinde Barçın’ın ‘ipekli kumaş’ anlamına geldiğini söylemektedir⁴⁷. Yine Gündoğmuş, “*Malan Goyağı*” köylerine “*Akıncı Bel*”i ismi ile zikredilen bir geçit ile bağlanmaktadır. Bu isimleri ve örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Bu isimlerden Serhenk Selçuklularda sınır muhafızlarına verilen isimdir. Bugün Serinyaka ismi ile anılan ve Gündoğmuş ilçesi sınırlarında bulunan bu köy Alâiye sancağının da sınır bölgesinde yer almaktaydı. Bük kelimesi de üzerinde durulmaya değerdir. Bük dere kenarlarında bulunan kıvrımlı çalılık alana verilen isimdir. Bölgede birçok “*bük*” ismi ile yer

⁴³ Mehtap Akgül, “16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiye’nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi İstanbul 1989).

⁴⁴ BOA, *TT 166*, s. 613-628; BOA, *TT 990*, s. 1-59; TKA, *TT 172*, s. 1-48.

⁴⁵ Başkan, *a.g.m.*, 238.

⁴⁶ Ahmed Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1968, s. 33.

⁴⁷ Tahsin Tapur, “Barçın Yaylası(Karaman/Sarıveliler)”, *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 51(2008), s. 39.

ve isim mevcuttur. Bunlardan bazıları, Uğuzbükü, Girenesbükü, Büklüce, Kayabükü vb. Seki kelimesi de Türkçede birçok anlama gelmektedir. Alâiye sancağında bu kelime ile de kullanılan yer isimleri mevcuttur. *Akseki ve Seyidseki* gibi.

Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi *Viran* ismi ile de isimlendirmelerin olduğunu görmekteyiz. *Çukurviran, Viranyakası, Bayramlıviran* gibi isimlendirmeler bu tür isimlendirmelerdendir. Bu tür isimlendirmelerin bölgenin diğer bir özelliği ile birleşerek oluştuğunu görmekteyiz.

Diğer kategoride yer alan isimler: *Akseki, Bayramlıviran, Bekseri, Bertarbucağı, Bucak, Bucakavşar, Bucakkışla, Bucaklı, Bucaktonrul, Bucakyavşı, Çaltı, Çukurviran, Düşenbe, Serhenk, Ulucak, Aşıklar, Çavuşlar, Viranyakası*⁴⁸.

Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak 1071 Malazgirt Meydan Savaşı sonrasında Anadolu içlerine doğru hızla ilerleyen Türkler, Akdeniz kıyıları ile birlikte Torosların iç kesimlerine doğru ilerleyerek bu bölgeleri fethetmişlerdir. Bu fetihlerin bir sonucu olarak bugün Alâiye ilçesi sınırlarında olan Torosların iç kesimleri Orta Asya'dan gelen birçok Türk boyu ve oymağı tarafından yerleşim merkezi olmuştur.

Bölgeye yerleşen Türkler, yerleşmiş oldukları yerlere yeni isimler vererek bölgenin ebedi şekilde Türkleşmesine de yardımcı olmuşlardır. Alâiye sancağına yerleşen Türkler yer isimlerini verirken çok değişik alanlardan isimler vermişlerdir. Kimi zaman doğa ile iç içe isimler vermişler. Kimi zaman da kendi isimlerini vererek kendilerini veya vermiş oldukları kişileri ölümsüzleştirmişlerdir. Zaman zaman da kutsal saydıkları hayvan veya nesnelerin isimlerini vermeyi de ihmal etmemişlerdir.

Sancak genelinde bazı isimlerin çift olarak kullanılmıştır. Mesela *Kızılca, Kızılcaköy, Kızılağaç, Şamludepe* gibi isimler çift olarak kullanılan isimlerdendir. Bunun yanında bir yer ismi ikinci defa kullanılışı sırasında “*diğer*” şeklinde ifade edilmiştir. *Akşahap, Diğer Şahap* gibi. Bir yerin ismi iki isimli ise tapu tahrir defterlerinde her ikisi de zikredilmiştir. *Mahalle-i Delüler nam-ı diğer Yakuboğlu, Karye-i Kenares, nam-ı diğer Güreniz, Cemaat-i Perakende-i Karacalar nam-ı diğer Sadıklar, Karye-i Kondan ma Taşharman nam-ı diğer Ahmedler, Karye-i Görsetler nam-ı diğer Görsele ve Güner sınıru, Karye-i Bucak Tonrul nam-ı diğer Yarpuz Tonrul* gibi. Bu da buraya yerleşen Türklerin eski isimleri kendi anladıkları şekilde değiştirmelerinden kaynaklanan bir durumdur.

Alâiye sancağındaki yer isimleri, renklerle ilgili 38, coğrafi mekân ve fiziki çevre ile ilgili olanlar 34, tarımsal ürünler ve bitki örtüsü ile ilgili olanlar 16, dini motif ve kişiler ile ilgili olanlar 23, şahıs adları ile ilgili olanlar 43, hayvan adları ile ilgili yer isimleri 10, zıtlık ile ilgili yer isimleri 4, boy ve oymak adları ile ilgili olanlar 3, meslek adları ile ilgili olanlar 4, milliyet ismi ile ilgili yer isimleri 2, tarihi mekânlar veya kalıntılar ile ilgili isimlendirme 3 ve diğer kategorisinde 15 adet olmak üzere oniki kategoridir. Bu sınıflandırma sonuçlarına göre bölgede kullanılan isimlerin çok büyük bir kısmının Türkçe veya Türkçeleşmiş isimler olduğunu söyleyebiliriz. Türkçe olmayan şahıs isimlerinden kaynaklanan yer isimleri ise İslamın etkisi ile kullanılan isimlerdir.

⁴⁸ BOA, *TT 166*, s. 613-628; BOA, *TT 990*, s. 1-59; TKA, *TT 172*, s. 1-48.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri**

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Tapu Tahrir Defteri(TT)*, 166, 990.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD.d.)* 22011.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi(TKGMA), *Tapu Tahrir Defteri*, 172.

Diğer Kaynaklar

AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, C. I, Cem Yayınevi, Ankara 1992.

AKGÜL, Mehtap “16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1989.

AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

AMANOĞLU, Ebülfez, “Orhun Yazıtlarındaki Bulak Boy İsmi ve Türk Tarihinde Yansımaları”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, 2010, s.51-54.

Antalya Kültür Envanteri, (Akseki-İbradı-Gündoğmuş-Gazipaşa), T.C. Antalya Valiliği, Antalya 2005.

BAŞKAN, Özcan, “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDAY-Belleten*, S. 319, Ankara 1970, s. 237-253.

BAYKARA, Tuncer, *Türk Kültür Araştırmaları*, İzmir 1997.

BAYRAKTAR, Nesrin, “Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Anlam ve Kavram Boyutu Üzerine”, *TÖMER Dil Dergisi*, S. 126, Ekim-Kasım-Aralık 2004.

BAYRAKTAR, Nesrin, “Orhun Yazıtlarında Geçen Renk Adlarının Anlam Alanları Üzerine”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, 2010, s. 121-128.

CAFEROĞLU, Ahmed, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1968.

ÇAKAR, Enver, “Halep Sancağında Türkçe Yer Adları”, *OTAM*, 11 (Ankara 2000), s. 83-107.

GÜLENSOY, Tuncer, “Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış” *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara 1998, s. 41-48.

GÜNDÜZ, Ahmet, “1526 Tarihli Tahrir Defterine Göre Antakya ve Çevresindeki Türkçe Yer Adları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 9 (2008), s. 141-160.

HACIGÖKMEN, Mehmet Ali, “XVI. Yüzyıl'a Ait Tahrir Defterine Göre Alanya'da Yer Adları Hakkında Bir Araştırma”, *Milli Kültür*, S. 393, s. 29-38.

KARACA, Behset, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010.

KAYMAZ, Zeki, “Türkiye Türkçesi ve Ağızlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematiği”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (2000) 1997, s. 251-341.

KÖPRÜLÜ, Fuad, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ötüken Yayınları, Ankara 1994.

- ÖZ, Suat, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Anadolu'da Yer Adları, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale 2007.
- ÖZKAN, Selim Hilmi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya 2011.
- ÖZKAN, Selim Hilmi, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *TÜBAR*, S. XXIX, Bahar, 2011, s. 275-291.
- ÖZKAN, Selim Hilmi, "XVI. Yüzyıl Sonlarında Tomarza, Tomarza ve Kayseri Çevresinde Oğuzlar", *History Studies*, Volume 2/3, 2010, s. 273-284.
- TUNÇEL, Harun, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, Elazığ 2000, s. 23-34.
- ŞEKER, Mehmed, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, TDVY, Ankara 1991.
- TAPUR, Tahsin, "Barcın Yaylası(Karaman/Sarıveliler)", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 51, İstanbul 2008.
- YAKUPOĞLU, Cevdet, "Kastamonu ve Çevresinde Meyve İle İlgili Yer Adları(13-15. Yüzyıllar" *Turkish Studies*, Volume 3/5 Fall 2008, s. 420-451.
- YEDİYILDIZ, Bahaddin, "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, 11-13 Eylül 1984, Ankara 1984.

Harita 1: 1530 Yılında Alâiye Livası
(Muhâsebe-i Vilâyeti Anadolu Defteri-166, s. 193)

